

KADIN İMGESİNİ VURGULAYAN URDU ATASÖZLERİ VE DEYİMLER ÜZERİNE KISA BİR ÇALIŞMA

Emel SİYLİM BAŞARIR*

Öz

İnsanlar arasında en önemli iletişim aracı olan dil, dil biliminin araştırma ve inceleme alanına girmektedir. Toplumbilim ve dil biliminin ortak çalışma alanı olan toplumdilbilim ise, dilin toplumsal işlevini inceleyerek dilin toplumlardan toplumlara nasıl aktarıldığını ortaya koyar. Dil araştırmalarının temelini oluşturan atasözleri ve deyimler, kuşaktan kuşağa aktarılarak, toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi verirken; toplumun manevi değerlerinden olan gelenek ve göreneklerinin de yaşatılmasına katkıda bulunur. Bu atasözleri, Urdu dilinin konuşulduğu toplumsal bağlamlarda kadının sosyal rolünü anlamak için önemli bir pencere açar ve zaman içinde kültürel değerlerde meydana gelen değişiklikleri gözlemlemek için bir araç sağlar. Araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışmasına yer verilmiştir. Doküman analizi yöntemiyle incelenen kaynakta, atasözleri arasından kadının toplumsal konumunu yansıtan örnekler seçilmiştir. Bu sayede, kadının toplum içindeki rolü ve ona atfedilen anlamlar, açık ve sistematik bir şekilde ele alınmıştır. Veri toplama yöntemi olarak katılımcı gözlem ve söylem analizi kullanılmıştır. İnceleme sonucunda Hint-alt kıtasında yaşayan toplumlarda kadının ikincil konumda yer alması, kadına yönelik kullanılan dilin olumsuz çağrışıma sebep olmasına; bunun aksine erkeğin birincil konumda yer alması, erkeğe yönelik kullanılan dil unsurlarının erkeği yüceltici olumlu değerler taşımasına sebep olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler

Atasözü
Deyim
Urdu Dili
Kadın

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi:
30.03.2025
Kabul Tarihi:16.04.2025
E-Yayın Tarihi:26.04.2025

A BRIEF STUDY ON URDU PROVERBS AND IDIOMS EMPHASISING

THE IMAGE OF WOMEN

Abstract

Language, which is the most important communication tool belongs to the study of the linguistics. Sociolinguistics, a joint field of study between sociology and linguistics, examines the social function of language and how

Keywords

Proverb
Idiom
Urdu language

* Öğretim Görevlisi, Ankara Üniversitesi, Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Doğu Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Urdu Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı. esiyilm@ankara.edu.tr. ORCID: 0000-0002-2948-3320. DOI:10.61134/audodilder.1668140.

it is transmitted from one society to another. Proverbs, which form the basis of linguistic research, are passed down from generation to generation and provide information about the cultural and socio-economic structure of society, while contributing to the survival of traditions and customs that are part of the spiritual values of society. These proverbs open an important perspective into understanding the social role of women in Urdu culture and a means of observing changes in cultural values over time. Discourse analysis was used as the data collection method. Secondary data were obtained through the internet, dictionaries, books and native speakers. The source was analysed through data collection and the proverbs describing the place of women in society were selected from the proverbs, thus making the role of women in society and the meanings attributed to women transparent. As a result of the research, the fact that women are in a subordinate position in the societies living in the Indo-Subcontinent has resulted in the language used for women having negative connotations; on the contrary, the fact that men are in a primary position has resulted in the language elements used for men having positive values that put the men superior position.

Woman

Article Info

Received: 30.03.2025

Accepted: 16.04.2025

E-Published:27.04.2025

Giriş

Atasözü, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te "Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz; deme, mesel, sav, darbimesel." olarak tanımlanmıştır. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te *deyim*in anlamına "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, kendine özgü bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği; tabir." olarak yer verilmiştir. Geniş kullanım alanına sahip olan atasözleri Urdu dilinde; كهاتوت (kahāvet), ضرب المثل (zārb-ul meşel), مقوله (maḳūlah) olarak adlandırılırken deyim ise; محاوره (muḥavarah)'dir. Dilin en önemli aktarım özelliği ve işlevi olan atasözleri ve deyimler, ana kültürün bilinçaltını bizlere sunmaktadır. Dil araştırmalarının temelini oluşturan atasözleri, kuşaktan kuşağa aktararak toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik yapısı hakkında bilgi verirken toplumun manevi değerlerinden olan gelenek ve göreneklerinin de yaşatılmasına katkıda bulunur.

Nesilden nesile değişen, kültürel geleneklere bağlı atasözleri öğüt niteliğindedir ve toplumda yaygın olarak kabul edilen bir gerçeği aktarır. Kimi atasözlerinin anlamsal karşılığı günümüzde geçerli olmasa da halk arasındaki yaygın

inanışın kökleri atasözlerine dayanır. Geçmişten gelen ve ana söylem amacı *tavsiye* olan atasözleri, yaşatıldığı coğrafyanın dilini, tarihini, kültürünü, geleneklerini ve göreneklerini yansıtır (Akbar Ghilzai-Sultana vd., 2020). Kültür içine kök salan atasözlerinin altında yatan derin anlamları çıkarabilmek için, kültürel bilgi son derece önemlidir. Bir dili edinme sürecinde, öğrendiğimiz her sözcük içinde barındırdığı kültürel alt anlamları da eş zamanlı öğrenmemize imkân sağlar. Bir ulusun yaşayış biçimi, inançları, gelenekleri, dünya görüşü, çeşitli nitelikleri ve hatta tarih boyunca bu toplumda meydana gelen olaylara ilişkin hiçbir bilgimiz olmasa dahi yalnızca dil bilim incelemeleriyle, bu dilin söz varlığının, söz hazinesinin derinliğine inerek bütün bu konularda çok değerli bilgiler ve güvenilir ipuçları edinebiliriz. Aynı biçimde bir an için tek başına dili ele alarak, belli bir dilin belli bir dönemdeki bir metnini, yalnızca yabancı öğeler, yabancı etkiler açısından inceleyerek dili konuşan toplumun o süre içinde hangi kültür hareketine sahne olduğunu, hangi dış etkiler altında kaldığını saptayabiliriz (Aksan, 2007: 65).

İnsanlar arasında en önemli iletişim aracı olan dil, dil bilimin araştırma ve inceleme alanına girmektedir. Toplum bilimi ve dil bilimin ortak çalışma alanı olan toplumdilbilim ise, dilin toplumsal işlevini inceleyerek, dilin toplumlardan toplumlara nasıl aktarıldığını ortaya koyar. Vardar, toplumdilbilimi; dil olgularıyla toplumsal olgular arasındaki ilişkileri, bunların birbirini etkilemesini, birbirinin değişkeni olarak ortaya çıkmasını, bir başka deyişle, bu tür iki olgu arasındaki eşdeğişirliği inceleyen karma dal (2007: 196) olarak tanımlar.

Urdu dili, Pakistan'ın milli dilidir ve tüm halkın ortak iletişim dilidir. Eyalet sistemi ile yönetilen Pakistan'da her eyaletin kendi eyalet dili bulunmaktadır ve buna ek olarak ülkede pek çok yerel dil de mevcuttur. Dil çeşitliliği bakımından oldukça zengin olan bu coğrafyada diller arası etkileşim kaçınılmaz olmuştur. Diller arası sözcük ödünçleme, kod değiştirme, sözcüklerin bölgesel telaffuz farklılığı hemen göze çarpmaktadır. Ülkede yaşayan halkın kültür ürünlerinden; sözlü-yazılı edebiyatı, halk oyunları, inançları, gelenekleri, yeme-içme alışkanlıkları bölgelere göre değişkenlik

gösterir ve bu zenginlik, kadın erkek rollerine göre toplumda dil söylemlerine de yansıtılmıştır.

TÜBA Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü'nde *toplumsal cinsiyet*; cinsiyetlere özgü toplumsal, kültürel, ruhsal rol ve konumların biyolojik kökenli olmasının yanı sıra kişilerin içinde yaşadıkları toplumsal, kültürel ortamın da ürünü olduğunu, kültürel olarak biçimlenip toplumlaşma süreciyle edinilen erkek ve kadın rollerinde bu nedenle kültürler arasında ayrımlar bulunduğunu savunan yaklaşım ve araştırma alanı olarak tanımlanır (2011: 1145).

Toplumsal cinsiyet; çeşitli davranışları, fiziksel görünüme dair kimi özellikleri, meslek adlarını ifade eden bazı kelimelerin, toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında kadın ve erkek için farklı kullanılmasını ya da anlamlandırılmasını ifade eder; toplumun kadına ya da erkeğe uygun gördüğü rol ve davranış modellerinden beslenerek dilde örtük bir biçimde var olur. *Toplumsal cinsiyet*; kültürel niteliklerinden dolayı -örtülü ya da doğrudan- sözvarlığı düzeyinden sözdizimine kadar dilleri etkileyebilmektedir (Çolak,2020: 98).

Kadınlar (ama her kadın değil), bedenleri sayesinde çocuk doğurabilir, onları sütüyle besler fakat bunların dışında, kadınların yapıp da erkeklerin yapamayacağı ya da erkeklerin yapıp da kadınların yapamayacağı hiçbir şey yoktur. Dolayısıyla sırf kadın ya da erkek bedenine sahibiz diye sahip olduğumuz özellik, rol veya kaderlerimizin buna göre belirlenmesi gerekmez. Aslında neyin doğuştan ve neyin toplumsal olarak yapılandırılmış olduğunu saptamak oldukça güçtür; çünkü toplum ve aileler, çocuk doğar doğmaz toplumsal cinsiyet edindirme sürecine başlarlar. Birçok Güney Asya kültüründe, bir erkek evladın doğumu kutlamayla karşılanırken, bir kız evladı doğduğunda yas tutulur. Bir kız çocuğunun bedeninde onu özgürce giyinmekten, ağaca tırmanmaktan ya da bisiklete binmekten alıkoyan hiçbir şey yoktur. Bir erkek çocuğunun bedeninde de, onu oyuncak bebeklerle oynamaktan, kendinden daha küçük kardeşleriyle ilgilenmekten, yemek hazırlamaya ya da temizlik

yapmaya yardımcı olmaktan alıkoyan hiçbir şey yoktur. Toplumsal cinsiyetin doğuştan gelen bir özellik olmasından çok, kültürel ve toplumsal bir nitelik olmasının kanıtı, zaman içinde farklı yerlerde ve farklı sosyal gruplar arasında değişmeye devam etmesidir. Örneğin; kabile içinde yaşayan bir kız çocuğu hayvan otlatarak, meyve, yaprak veya dal toplamak için ağaçlara tırmanarak ormanda özgürce dolaşırken; orta sınıftan bir kız çocuğu okula ya da eve kapatılabilir. Her ikisi de kız çocuğudur fakat aynı bedene sahip olsalar da farklı amaç, yetenek ve hayaller geliştirebilirler (Bhasin, 2003: 12).

Toplumun cinsiyet algısını yansıtması ve bu algının toplum dil bilimciler tarafından araştırılması bakımından önemli olan Hint- Avrupa dil ailesinde yer alan Urdu dilinde dil bilgisel cinsiyet hakimdir. Çalışmamız, kadın imgesini vurgulayan bazı atasözleri ve deyimleri kapsamakta olup dilbilgisel cinsiyet üzerinde durulmamıştır.

Araştırma Soruları

Çalışmamızda aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır:

- 1.Toplumsal cinsiyet rollerinin Urdu atasözleri ve deyimler üzerindeki etkileri nelerdir?
- 2.Urdu atasözleri ve deyimlerde kadın tasviri nasıl yapılmaktadır?
- 3.Hint alt kıtasında yaşayan toplumların kültürel öğeleri, atasözleri ve deyimlere nasıl yansımıştır?

Araştırma Metodu

Bu çalışmada, Urdu dilinde söz varlığı çerçevesinde toplumsal cinsiyet açısından kadından söz edilirken kullanılan atasözleri ve deyimler üzerine kısa bir inceleme amaçlanmaktadır. Ulaşılan veriler içinden kadının toplumdaki yerini vurgulayanlar seçilmiştir. Böylece kadının toplum içindeki rolü ve kadına yüklenen

anlamlar şeffaf bir şekilde ele alınmıştır. Kadınların toplum içindeki konumlarının ve kimliklerinin nasıl inşa edildiğini analiz etmeyi hedefleyen bu çalışmada, kadınların toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkillik anlayışı üzerinde de durulacaktır.

Veri toplama yöntemi olarak söylem analizi kullanılmıştır. İkincil veriler çevrimiçi kaynaklar, sözlükler, kitaplar ve ana dil konuşurları aracılığıyla elde edilmiştir. Söylem analizi söylemi esas almakta ve günlük cümlelerin veya metinlerin söylenme bağlamında incelenmesine dayanmaktadır. Söylem analizi, metin veya konuşma biçiminde kullanılan dilin detaylı olarak analiz edilmesidir. Metinlerin veya dilin semantik ya da sentaktik yapısını incelemekte ve söylemlerin hem dil bilimsel hem de sosyo-kültürel boyutlarını ele almaktadır. Verilen mesajların anlamının ne olduğunun ortaya konması için anlam bilimsel (semantik), söz dizinsel (sentaks) ve göstergebilimsel (semyoloji) yazılı, sözlü ve görüntülü mesaj üzerinden çözümlenmesi gereksinimi doğmuştur. Bu kapsamda söylem analizinin temel kavramlarını aşağıdaki başlıklar altında toplamak mümkündür (Baş ve Akturan, 2008: 27):

Anlam bilimsel (Semantik): Anlam bilimsellik söylemleri, sözcük ve cümleleri dil bilimsel anlamlarıyla ilişkilendirmek suretiyle açıklamayı içermektedir. Anlam bilim, metnin veya söylemin içinde ve dışında yer alan bütün anlam ilişkilerini inceleyen bir bilim dalıdır. Anlam biliminde bu inceleme yapılırken metin ile kullanıcı arasındaki ilişkiler de göz önünde tutulmaktadır.

Söz dizinsel (Sentaks): Söz dizinsellik, sözcükleri gerek cümle içinde gerekse ifadenin tamamında aldıkları yere göre anlamlandırmayı hedeflemektedir. Bir sözcüğün cümlede başında veya sonunda yer alması veya bir cümlede ifadenin ortasında veya sonunda bulunması o ifadenin anlamlandırılmasında farklılıklar ortaya çıkarmaktadır.

Göstergebilim (Semiyotoloji): Söylemin analiz edilmesinde simgelerden yararlanmayı amaçlar. Anlamın saptanmasında sözü simgeyle ilişkilendirmenin mümkün olup olmadığını ele almaktadır. Göstergebilimin temel konusu anlamdır (Baş ve Akturan, 2008).

Bulgular

Hindistan'ın yasa koyucusu Manu, Smṛtisinde¹ kadının sosyal statüsünü, erkeğe bağlı olarak tanımlamış ve hayatındaki üç ana öge olan; kız çocuğu, eş ve annenin verilen emirlere uyması gerektiğini belirtmiştir. Baba veya ağabeyi ile koca ve oğulların kontrolü ellerinde tutmasını tavsiye etmiş ve erkeğin kadından sorumlu olduğunu hatırlatmıştır. Hint toplumunda kadın erkeğe bağlıdır ve ekonomik olarak erkeklere muhtaçtır. Toplum, kadınların zorlanmalarını ve çaresizliğini anlamak yerine onların ekonomik durumuyla dalga geçer (Agaskar,2004). Urdu atasözleri ve deyimlerde kadınlara bakış açısı, eleştirel toplumsal normları ve değerleri yansıtmaktadır. Söylemlerde kadının ailedeki önemli rolü ve eğitim yoluyla topluma katkısının vurgulanması beklenirken, toplumsal beklentileri azaltan ve cinsiyet rollerini sınırlayan verilerle daha sık karşılaşmıştır. Yapılan araştırma, Pakistanlı kadınların sosyal rolünü anlamak adına önemli bir pencere açarken zaman içinde kültürel değerlerde meydana gelen değişiklikleri gözlemleme fırsatı sunmuştur.

Atasözleri ve deyimler üzerine yapılan araştırmalarda toplumsal düzende ve aile içi düzende erkeğin daha baskın, karar verici ve yönetici konumda olduğu söylenebilir. Ekonomik gücü elinde bulunduran erkek, kadını istediği gibi yönetebileceğinden şüphe duymamaktadır. Kadın için ise kocasının takdirini ve rızasını kazanmak önemli bir başarıdır.

¹Toplum hayatının uyumlu bir şekilde sürdürülmesi için insanlığın babası olarak bilinen Manu diğer adıyla Mānavācārya tarafından yazılmış davranış kuralı kitabıdır. Kitap oniki bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm Smṛti'nin ve evrenin kökeninden bahsetmektedir. Diğer Smṛtiler bu şekilde başlamadığı için ilk bölümün kitaba sonradan eklendiği düşünülmektedir. Manusmṛti günümüz Hindu Yasa'sının temelini oluşturur ve M.Ö. 500lü yıllarda yazıldığına inanılmaktadır (Mani,1996: 481).

1. جو پیا من بھائے وہی سہاگن

Cō piyā man bhaē vohī suhāgan.

Kocası tarafından sevilen kadın şanslı kadındır.

Urdu-Hindī dilinde *evlilik* kavramı ile ilişkilendirilen pek çok söz varlığına rastlamak mümkündür. TDK Güncel Türkçe Sözlük'te *şanslı* sözcüğü "isteklerini bilgi ve emekten çok rastlantı sonucu elde eden" olarak tanımlanır ve *şanslı* sözcüğü Türkçede pek çok bağlamda kullanılırken bağlama göre sözcük seçen Urdu-Hindī dilinde, *सुहागन*, *سہاگن* (*suhāgan*); talihli kadın, kocası hayatta olan kadın, kocasının himayesinde olan kadın demektir (Chaturverdi ve Tiwari, 1991: 826). Bir kadının evlendikten sonraki yaşamında mutlu olabilmesi, kocasının hayatta olmasına ve onun tarafından sevilmesine bağlıdır. Kadın ancak kocasıyla hayatta var olabilmekte, onun gölgesinde hayatını devam ettirebilmektedir. Kocasını kaybeden bir kadın toplum tarafından hor görülüp değersizleştirilir ve hatta yaşamları bile istenmezdi. Bu durumu anlatan eski bir Hint geleneği olan *satī*, dul kadınların kendilerini, ölen kocalarının cenaze töreninde yakılan ateşte yakma geleneğidir. *Satī* geleneğinde, kocası ölen kadının *satī* kararı alması için bir gün beklenirdi. Eğer kadın *satī* kararı alırsa eşi yakılmak için yatırıldığında, kadın da yanına uzanabilir, eşi yanarken ateşe atlayabilir ya da bağdaş kurarak eşinin yanında oturur ve kaderini beklerdi. Eşini kaybetmenin vermiş olduğu üzüntüyle yaşayan dul kadına eski bir *sārī*² verilirdi. Bu eski *sārī*ye 'pota *sārī*' denirdi. Yas dönemindeki dul kadının uğursuz olduğuna ve kötü şans getirdiğine inanılırdı. Dul kadın bir yıl boyunca odanın bir kenarında oturur ve

² Bangladeş, Hindistan ve Pakistan gibi Güney Asya ülkelerinde kadınların giydiği, ipek ya da pamuktan dokunmuş, dikiş ya da iğne kullanılmaksızın gövdeye uydurulan, tek parçalı ayağa kadar uzun ulusal giysi (Talu, 2017: 74).

olabildiğince az yemek yer ve çok az konuşurdu. Bir yılın sonunda yas tutması için oturduğu köşesinden ayrılır ve üstündeki sārīyi başka bir dul kadının giymesi için çıkarırdı. Hintliler bir kadının dul kalmasını, kadının önceki hayatındaki günahlarına bağlamışlardı. Bu durum Hintlilerin tekrar tekrar dünyaya gelme inançlarının da bir belirtisidir (Kayalı,2013: 367). İnsan hakları ihlâli olan bu gelenek, çıkarılan yasalarla zaman içinde yasaklanmıştır. *Cō piyā man bhaē vohī suhāgan*, en iyi yöntem olmasa bile kişinin kendi bildiği yolu tercih ettiği bağlamlarda da kullanılır.

Kadınlara atfedilen bir diğer özellik ise kavgacı, inatçı ve geçimsiz olmalarıdır. Pek çok Urdu atasözünde bu anlamların yüklü olduğunu görmekteyiz. Kadınların düzen bozucu, güvenilmez, tehlikeli oldukları toplumda atasözleri ile her daim hatırlatılmaya çalışılmıştır. Örneğin;

2. جھگڑے کی باتیں تین: زر، زن، زمین۔

Chagrē kī bātēñ tīn; zer,zan,zamīn.

Kavganın üç sebebi; servet, kadın ve toprak.

TDK Urduca-Türkçe, Türkçe-Urduda sözlükte madde başı tanımı olarak جھگڑا (*chagrā*); kavga, arbede; tartışma, çekişme; anlaşmazlık, uyuşmazlık; fitne, fesat anlamlarına gelmektedir. Atasözleri genellikle hatırlanması kolay dil bilgisi yapıları ve retorik dil araçlarına sahiptir bu sebeple kafiye, kelime tekrarı ve söylemde uyum yaratmak amacıyla aynı sesin ya da hecenin tekrarlanması sanatı olan aliterasyon türü sıklıkla karşımıza çıkar. Tümcede söylem ahengi korunmuş ve bütünlük yakalanması adına Farsça'dan Urdu diline geçmiş ز (z) ile başlayan art arda üç adet ödünç sözcük kullanılmıştır.

3. عورت،جوا اور شراب انسان کو ہنستے کھیلے تباہ کر دیتے ہیں۔

'Aurat,cuvā aur şarāb insān kō hanstē kheltē tabāh kar dētē haiñ.

Kadın, kumar ve şarap insanı güle oynata yerle bir eder.

3. örnekte kadın, İslam dünyasında dinen meşru görülmeyen kumar ve şarabın zararlarıyla eş değer tutulmuştur. Kadın, bir insanın hayatını yerle bir edecek kadar tehlikelidir. Kumar ve şaraptan uzak durması gereken bir bireyin kadından da uzak durması ve tehlikeli görmesi gerektiğine dair davranış örüntüsü sergilemesi beklenmektedir.

4. اونٹ کی پکڑ اور عورت کے مکر سے اللہ بچائے۔

Ūṅṭ kī pakar aūr 'aurat kē makr sē Allah baçāē.

Allah devenin düşmanlığından, kadının hilesinden korusun.

İnsanlar, kimi olumlu ya da olumsuz davranış biçimlerini ya da kişilik özelliklerini hayvan davranışlarına benzeterek anlatmaya çalışmışlardır. Hint alt kıtasında yük taşımak için yaygın olarak kullanılan devenin birtakım özellikleri, insan davranışlarını anlatmak için bir yol olmuştur. 4 numaralı örnekte *devenin düşmanlığı* ve *kadının hilesi* tamlamaları anlam alanı bakımından birbirine benzetilmiştir. Deve kuvvetli hafızasıyla tanınır ve kendine bir düşmanlık yapıldıysa onu asla unutmaz, günü geldiğinde öcünü alır. Kadınlara, hayatları boyunca erkeklerin karşısında zayıf ve güçsüz oldukları hissettirilmiş olsa da canları yandığı zaman bir hileyle zarar verebilirler. Sadece buyuru işlevi olmayan *emir kipi*, tıpkı Türkçede olduğu gibi Urdu

dilinde de dua ve beddua işlevinde kullanılmaktadır Tümcedde بچانا (baçānā) eylemi, emir kipinin dilek, temenni işlevini görmüştür.

5. ائیے بے عقل، سب کاموں میں دخل۔

Āīyē bē 'aql, seb kāmōñ mīñ daḥīl.

Gel akılsız, tüm işlere karış.

Yumuşak kalpli ve nazik yaratılışa sahip olan kadın, her zaman ve her yerde hatta savaşta bile yorulmadan tüm özverisiyle çalışmıştır. 5. örnekte olduğu gibi kadınları akıl yoksunu saymak, bir işte onların görüş ve önerilerine kulak vermemek, kadının hem ailede hem de toplumda değersizleşmesine zemin hazırlar. *Āīyē bē 'aql, seb kāmōñ mīñ daḥīl*, fikri küçümsenen ve önemsenmeyen insanlar için de kullanılır.

6. آگ لینے آئی اور گھر والی بن بیٹھی۔

Āg lēnē āī aūr ghar vālī ban bēḥī.

Ateş almaya geldi ve evin hanımı oluverdi.

Türkçede yaygın olarak kullanılan *ateş almaya gelmek* deyimi, ziyaretini çok kısa tutan, gelir gelmez gitmeyi düşünen insanlar için kullanılan bir deyimdir. Eskiden ateşi sönen insanlar, ateş küreğiyle komşuya gider, bir parça köz alır ve köz sönmeden hızlıca evlerine geri dönerlerdi. Bu sebeptendir ki ziyareti kısa tutup acele eden kimseler için bu deyim kullanılır. *Āg lēnē āī aūr ghar vālī ban bēḥī; bahane uydurup bir yeri ele geçirmek, kontrolü altına almak* anlamında kullanılan bu atasözünde eylem, tekil-dişil olarak çekimlenmiştir. Urdu dilinde dil bilgisel cinsiyet, kişi ve sayı ile birlikte eylem üzerinde düzenli olarak belirlenirken; sıfat, iyelik adıkları, tamlama ekleri ile dönüşlülük zamiri ise kendisinden sonra gelen ismin cinsiyetine ve sayısına göre

biçimlenir ve uyum içine girer (Siyim Başarır,2019: 109). Dil bilgisel cinsiyetin olduğu Urdu tümcelerde örtülü özne kullanılsa bile eylem çekiminde kullanılan ی-، یں- (-ī,- ĩñ) öznenin dişil olduğuna ا-، ے- (-ā,-ē) ise öznenin eril olduğuna işaret eder. Tümcede *ānā* ve *bēṭhnā* eylemleri ile *ghar vālā* sözcüğünün çekimleri dişil-tekil olduğu için tümcenin örtülü öznesi dişili yani kadını işaret eder.

7. انسان کی خوش قسمتی یا بد قسمتی اس کی بیوی پر مشتمل ہے۔

İnsān kī ḥūṣ kismetī yā bed kismetī us kī bīvī per muṣṭamil hai.

İnsanın şansı da şansızlığı da karısına bağlıdır.

Bir kadın ve bir erkeğin birlikteliğiyle gerçekleşen aile oluşumu, Urdu atasözlerinde aile ve eş kavramını öncelikle kadın perspektifinden tanımlar. Toplumsal gelenek ve bilinçte kadın, aile ve eş kavramının öncüsüdür. Bu rol ve sorumluluklar, onun çevresini şekillendirir; evi, evinin sokağı, çocuğunun kreşi, okulu, parkı ona en uygun görülen mekânların başında gelir. Ev içinde erkeklere evin geçimi, evin bakım ve tadilatının yapılması, araba alım-satımı gibi işler atfedilir. Birçok atasözünde erkekler de, kadınlar üzerinden değerlendirilir. Önce eş sonra anne olan kadının, erkeğin sosyal statüsü ve itibarı üzerinde önemli bir etkisi vardır bu sebeple kadının toplumdaki kimliğinin yüceltilmesi ve el üstünde tutulması gerekir. Erkeklerin toplum içindeki konumları ve toplum tarafından değerlendirilmeleri de eşine yönelik olabilmektedir. Kadın, eşine ne kadar itaat ederse erkeğin toplumsal statüsü de o kadar artabilmektedir. 7. sırada bulunan *İnsān kī ḥūṣ kismetī yā bed kismetī us kī bīvī per muṣṭamil hai.* atasözü bize Türkçede oldukça popüler ve yaygın olarak kullanılan *her başarılı erkeğin arkasında bir kadın vardır* sözünü hatırlatmaktadır. Türk toplumunda evli ve başarılı erkekler, övgüyle bahsettikleri eşlerini başarılarının kaynağı olarak gösterirler.

Urdu atasözleri ve deyimlerin kadınlara yönelik olumsuz değer atfetmesi, genel olarak kadınların, erkeklerin aklından daha kıt akla sahip oldukları düşüncesine ve çok fazla gereksiz konuştuklarına bağlanmaktadır. Örneğin;

8. مرد کام بناتے ہیں، عورت باتیں کرتی ہیں۔

Mard kām banātē haiñ, 'aurat bātēñ kartī haiñ.

Erkek çalışır, kadın konuşur.

9. خاموشی، عورت کا سب سے بڑا زیور ہے۔

Ḥāmōṣī, 'aurat kā seb sē baṛā zīver hai.

Kadının en büyük hazinesi sessizliktir.

10. عورت کی عقل گدی پیچھے۔

'Aurat kī 'aql guddī pīçhē.

Kadının akli ensesinde.

Mard kām banātē haiñ, 'aurat bātēñ kartī haiñ, ḥāmōṣī, 'aurat kā seb sē baṛā zīver hai, 'aurat kī 'aql guddī pīçhē gibi örnekleri kadını hor görme bağlamında vermek mümkündür. Toplum, erkeklere oranla -düşük akla- sahip olarak görülen, değersiz ve güvenilmeyen kadınlara, özellikle yuva kurma, yuvanın devamı, aile geçimi ve çocuk yetiştirme konusunda daha çok görev ve sorumluluk yükleyerek garip bir paradoks içine düşmüştür ve bu durum geçmişten günümüze kadar taşınmıştır. Öyle ki Hindistan'ın Vedik eserlerinde kadının doğurma özelliği sayesinde itibar gördüğü, kutsanması gerektiği, erkek çocuk dünyaya getirdiği takdirde derecesinin de yükseleceği âşikar bir şekilde sunulmuş, aşk evliliklerine izin verilmesi rağmen; boşanmış, dul, çok eşli kadınlar gibi figürlere de yer verilmediği görülmektedir. Kadının Vedalar dönemine uygun toplumsal normda doğru kalabilmesi için de tanrıçalara benzemesi gerektiği, soyutla somutun yer aldığı bir karşılaştırmanın

olması, rehberlik eden tanrıça yolunun seçilmesinin onun saygınlık kazanmasını sağlayacağı en önemli çıkarımlardandır (Yoğurt, 2024: 183).

Kültürel, siyasal ve dini konulardaki etkileşimlerden kaynaklanan toplum algısında kadınların erkeklere göre daha alt düzeyde bir statüye sahip olduğu görülmeye başlanmış ve bu durum zamanla onların kültürel yapılarında ve bilinçaltında izler bırakmıştır. Toplumsal yapıda kadın güvenilmez, yoksul, pasif yalnızca evlilik yaparak ve çocuk doğurarak toplumda statü sahibi olabilen bir birey olarak kabul görür. Bu birikim sonucu oluşan kadın algısı, halk deyişlerine ve atasözlerine şu şekilde yansımıştır:

11. شکل چڑیلوں کی مزاج پریوں کی۔

Şakil çurēliyōñ kī mizāc periyōñ kī.

Şekli öcü, mizacı melek.

چڑیل (çurēl) kelimesi çevirimiçi Rekhta Urdu-Urdu sözlükte madde başı olarak kocakarı, büyücü; pasaklı kadın; savaşçı kadın; çirkin kadın olarak tanımlanmıştır. Türkçe *öcü* ile özdeşleşmiştir. 11 numaralı eksilteli tümce örneğinde kadına olumsuz sıfatlar atfedilen چڑیل (çurēl) ve olumlu sıfatlar yükleyen پری (perī) sözcükleri teşbih için kullanılmıştır. Büyük Farsça-Türkçe sözlükte پری (perī) Pehlevice sözcük olup peri;cin;dev;güzel kadın anlamlarına gelmektedir (Kanar,2010: 393). 11 numaralı örnekte konuşmacının amacı; karşılaştırmalı bir söylem yapısı ile kadını çirkin görünüşüyle öcüye, huy ve mizacı ile meleğe benzetmektir. Kadının durumlar karşısındaki yaklaşımı yumuşak ve yapıcı olsa bile toplumun cinsiyetle ilgili kalıp yargılarını yıkmaya yetmez.Mücadeleci ruha sahip kadınların kendilerini keşfetmeleri, kadın erkek eşitliğini savunmaları, erken yaşta evliliğe özellikle -kuzen evliliğine- karşı çıkmaları ancak eğitim sayesinde mümkün olmuştur. Urdu-Hindî edebiyatının önemli kadın şair ve yazarları,Pakistan'ın ve Hindistan'ın siyasi ve sosyal durumunu ele aldıkları eserlerinde kadınların acılı ve sancılı yaşamlarını işleyerek

onların bilinçlenmesi ve gelişmesi için eserler üretmişlerdir. Kadının yerinin dört duvar arası olarak görüldüğü bir toplumda, kadınların uyanışına zemin hazırlayanlardan en önemlileri Raşid-ul Hayri, Nezir Secad Haydar, Ekberi Begüm, Abbasi Begüm, Kişver Nahit, Raşid Cihan, İsmet Çağatay, Hacira Masrur ve Hadica Mastur'dur. Pakistan'ın bağımsız bir ülke olmasının ardından toplum içinde var olma mücadelesi veren kadınların hikayeleri, günümüze kadar önemli yazarlar tarafından ulaştırılmıştır (Özcan, 2012). Ülkede kadın hakları savunucularının sayısı azımsanamayacak düzeydedir ve pek çok iş sahasında başarılı işlere imza atan, toplum tarafından takdir toplayıp çalışan ve üreten kadınların sayısı artarken; kırsal kesimde eğitim hakkından mahrum bırakılan, birey olma savaşı veren nice kız çocuğunun da var olduğu bilinmektedir.

Sonuç

Atasözleri, yaşatıldığı toprakların kültürel normlarını, inanışlarını ve yaşam değerlerini yansıtır. Ataerkil toplumda, kadının; babası, ağabeyi, erkek kardeşleri, kocası ve oğlu gibi ailenin erkek üyelerine itaat etmesi beklenir ve bu kültürel zorbalık, kız çocuklarına küçük yaşlarda aşılır. Pakistan'da geleneksel cinsiyet rollerinin konumu; kadınları ev işleriyle sınırlandırırken; erkeklere evin geçimini sırtlanma konusunda gerekli rolleri yüklemektedir. Bu adaletsiz dağılım; kadını hem ev işlerine daha çok bağlamakta hem de ekonomik olarak eşine muhtaç hale getirmektedir. Hint-alt kıtasında yaşayan toplumlarda kadının ikincil konumda yer alması, kadına yönelik kullanılan dilin olumsuz çağrışıma sebep olmasına; bunun aksine erkeğin birincil konumda yer alması, erkeğe yönelik kullanılan dil unsurlarının erkeği yüceltici olumlu değerler taşımaya sebep olmuştur. Kadınların hayatta en önemli işlevlerinin çocuk dünyaya getirmek ve yuva kurmak olduğu vurgulanırken aynı zamanda kadınların aklını kullanamayan konuşkan bireyler olduğu da düşünülmektedir. Kadınların kişilik hakları için vermiş oldukları mücadele neticesinde toplumun kalıp

yargıları ve beklentileri kırılmış fakat istenilen düzeye ulaşmamıştır. Toplumun bütünlüğünün ve gelişiminin önündeki engellerden en çok üzerinde düşünülmesi gereken, erkeklerin cinsiyet rolleri nedeniyle kadınlardan daha yüksek standartlarda tutuluyor olmasıdır. Bunun gibi kökleşmiş kültürel tutumlarla mücadele edebilmek için, kadınların eğitimine önem verilmesi ve kadın haklarının yasalarla güvence altına alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

Agaskar, Yunus. (2004). Urdu Kahawatein Our Unke Samaji- O- Lisani Pehlu. New Delhi: Modern Publication House.

Aksan, Doğan. (2007). Her Yönüyle Dil; Ana Çizgileriyle Dilbilim. 2. Baskı. Ankara: TDK

Baş, Türker; Akturan, Ulun. (2017). Sosyal Bilimlerde Bilgisayar Destekli Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Belen Özcan, Asuman. (2012). Doğu Kültüründe Anlatı Geleneği: Urdu Nesri. Ankara: HDY.

Bhasin, Kamla. (2003). Toplumsal Cinsiyet "Bize Yüklenen Roller" (Çev. Kader Ay, Zeycan Sarıhacıoğlu), İstanbul: Kadınlarla Dayanışma Vakfı Yayınları.

Chatuverdi, Mahendra; Dr. Tiwari B.N. (1991). A Practical Hindi-English Dictionary New Delhi: National Publishing House Delhi.

Çolak, Gülcan. (2020). Toplum dilbilimi- Toplumsal Cinsiyet ve Dil. 2 Basım. Bilge Kültür-Sanat Yayınevi.

Eşref, Ahmet Bahtiyar; Soydan, Celal. (2022), Urduca-Türkçe, Türkçe- Urduca Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.

Ghilzai Akbar, Shazia; Sultana, Aneela;Zeeshan, Mahwish.(2020). Proverbial Rhetoric in Sustenance of Gender Stereotypes; An Ethnological Account of Proverbs from Pakistani Languages. Global Language Review, V(II), 1-9. [https://doi.org/10.31703/glr.2020\(V-II\).01](https://doi.org/10.31703/glr.2020(V-II).01).

Kanar, Mehmet. (2010). Büyük Türkçe-Farsça Sözlük.Ankara: Say Yayınları.

Kayalı,Yalçın. (2013). Eski Bir Hint Geleneği: Satī. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi 53,1, 365-374.

Mani, Vettam. (1996). Puranic Encyclopaedia. Motilal Banarsidass Publishers.

Siyim Başarır, Emel.(2019). Türkiye Türkçesi ve Urdu Dilinde Ad Durum Eklerinin Kurduğu Yapılar ve İşlevleri. Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi,Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Talu,Nuran. (2016) "İklim Değişikliği ve Toplumsal Cinsiyet Politika Belirleme Süreçleri." Yasama Dergisi 33, 68-87.

Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA). (2011). Türkçe Bilim Terimleri Sözlüğü: Sosyal Bilimler.Ankara.

Vardar,Berke(2007). Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü.İstanbul: Multilingual Yayınları.

Yoğurt, Canan. (2024). Vedik kültürde kadınların kimlik inşasının tanrıçaların nitelikleri bağlamında incelenmesi. Uluslararası Dil, Edebiyat ve Kültür Araştırmaları Dergisi (UDEKAD), 7 (1), s. 171-187. DOI: <https://doi.org/10.37999/udekad.1436723>.

İnternet Kaynakları:

<https://sozluk.gov.tr/> erişim tarihi 08.09.2024

<https://rekhtadictionary.com/meaning-of-chudail?lang=ur> erişim tarihi 11.04.2025